

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
МОДУЛЬ I. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ. РОЛЬ ДІАГНОСТИКИ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ	11
Тема 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ, ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	11
1.1. Об'єктивна необхідність діагностики в системі управління	11
1.2. Предмет, мета і завдання діагностики	16
1.3. Класифікація видів діагностики	21
1.4. Методологічні основи проведення діагностики	24
1.5. Методи і системи, що використовують при здійсненні діагностики ...	32
1.6. Джерела інформації для проведення діагностики та основні вимоги до формування інформаційного забезпечення	37
Тема 2. ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	45
2.1. Сутність та види конкурентоспроможності	45
2.2. Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності продукції	50
2.3. Діагностика конкурентоспроможності підприємства, визначення конкурентного статусу	54
Питання для самоконтролю	66
Тестові завдання	68
МОДУЛЬ II. ДІАГНОСТИКА МАЙНОВОГО СТАНУ І ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ...	77
Тема 3. ДІАГНОСТИКА МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА. АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	77
3.1. Загальні підходи, мета і завдання діагностики майна підприємства	77
3.2. Аналіз структури і динаміки майна підприємства	79
3.3. Аналіз складу і структури необоротних активів	82
3.4. Оцінювання наявності, стану і руху основних засобів	87
3.5. Діагностика нематеріальних активів	97
Тема 4. ДІАГНОСТИКА ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	99
4.1. Мета і завдання діагностики оборотних активів	99
4.2. Аналіз складу, структури і динаміки оборотних активів	101
4.3. Оцінювання складових елементів оборотного капіталу	106

4.4.	Аналіз ефективності використання оборотних активів	112
4.5.	Сутність операційного і фінансового циклів підприємства	116
4.6.	Визначення та оцінювання тривалості операційного і фінансового циклів	120

Тема 5. ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ 127

5.1.	Сутність та складові виробничого потенціалу	127
5.2.	Методичні підходи до аналізу і оцінки виробничого потенціалу	130
5.3.	Аналіз чинників формування і використання виробничого потенціалу	138
5.4.	Діагностика гнучкості виробничої системи	142
5.5.	Оцінювання спроможності підприємства щодо нарощування виробничого потенціалу	145

Питання для самоконтролю 149

Тестові завдання 151

Ситуаційні вправи 159

МОДУЛЬ ІІІ. ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА: АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ 160

Тема 6. ДІАГНОСТИКА ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА 160

6.1.	Види джерел формування капіталу, мета і завдання їх діагностики	160
6.2.	Діагностика структури капіталу й засади її оптимізації	165
6.3.	Діагностика власного капіталу	168
6.4.	Визначення і аналіз власного оборотного капіталу	174
6.5.	Аналіз довгострокового позикового капіталу підприємства	177
6.6.	Аналіз короткострокового позикового капіталу підприємства	181

Тема 7. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 184

7.1.	Поняття «фінансової стійкості», мета і методи її діагностики	184
7.2.	Показники оцінювання фінансової стійкості підприємства	186
7.3.	Аналіз фінансування запасів (важколіквідних активів) та ідентифікація типу фінансової стійкості підприємства	197
7.4.	Оцінка маневреності в аналізі фінансової стійкості підприємства ...	202
7.5.	Визначення «зони безпеки» та оцінювання «запасу фінансової міцності підприємства»	210

Питання для самоконтролю 213

Тестові завдання 215

Ситуаційні вправи 223

МОДУЛЬ IV. ДІАГНОСТИКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 225

Тема 8. ДІАГНОСТИКА ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 225

- 8.1. Сутність понять «ліквідність» і «платоспроможність», мета і завдання їх діагностики 225
- 8.2. Аналіз грошових потоків 228
- 8.3. Оцінювання ефективності, поточне і перспективне регулювання грошових потоків 235
- 8.4. Аналіз ліквідності балансу 244
- 8.5. Порядок обчислення та оцінювання показників ліквідності і платоспроможності 252

Тема 9. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ 262

- 9.1. Сутність і види прибутку підприємства 262
- 9.2. Інформаційна основа й загальні засади аналізу прибутковості і рентабельності 268
- 9.3. Аналіз рентабельності діяльності 274
- 9.4. Аналіз рентабельності капіталу підприємства 279
- 9.5. Поняття і характеристика ділової активності підприємства 284
- 9.6. Показники оцінювання ділової активності 286
- 9.7. Діагностика ринкової активності і положення підприємства на ринку цінних паперів 293

- Питання для самоконтролю 297
- Тестові завдання 299
- Ситуаційні справи 307

МОДУЛЬ V. КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 309

Тема 10. КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА 309

- 10.1. Сутність та складові економічної безпеки підприємства. Об'єктивна необхідність комплексної діагностики економічної безпеки 309
- 10.2. Мета, завдання і сфери застосування комплексних оцінок 314
- 10.3. Методи і моделі оцінювання і прогнозування ймовірності банкрутства підприємства 315

10.4.	Дискримінантні функції та їх використання в комплексному оцінюванні фінансового стану	320
10.5.	Рейтингове оцінювання економічної безпеки та фінансово-економічного стану підприємств	328
Тема 11. ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА		
		333
11.1.	Сутність інвестиційної діяльності, основні види інвестицій	333
11.2.	Засади і види аналізу інвестицій	341
11.3.	Оцінювання грошей у часі в аналізі інвестицій	343
11.4.	Діагностика привабливості підприємства щодо здійснення реальних інвестиційних проектів	350
11.5.	Діагностика у сфері фінансового інвестування	353
Тема 12. ДІАГНОСТИКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА		
		357
12.1.	Необхідність і мета аналізу кредитоспроможності підприємства ..	357
12.2.	Підходи до оцінювання кредитоспроможності	362
12.3.	Оцінювання об'єктивних критеріїв кредитоспроможності позичальника	367
12.4.	Особливості суб'єктивних оцінок в діагностиці кредитоспроможності	373
12.5.	Узагальнення результатів аналізу кредитоспроможності та визначення класу позичальника	376
Питання для самоконтролю		382
Тестові завдання		384
Ситуаційні вправи		393
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК		395
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ		408
ДОДАТКИ		414

ПЕРЕДМОВА

Діагностика є важливим інструментом управління підприємством, який забезпечує обґрунтованість прийняття управлінських рішень. Знання і вміння щодо здійснення діагностики набувають особливої актуальності у зв'язку з розвитком ринкових відносин в Україні та формуванням конкурентного середовища. Тому підготовка висококваліфікованих фахівців, які опанували теоретичні і методичні засади діагностики в системі управління підприємством та здобули практичні навички її здійснення відіграє важливу роль у поліпшенні економічної ситуації та формуванні ринкових відносин в Україні.

У зв'язку з цим *метою написання навчального посібника* стала систематизація теоретичних знань та практичних навиків з основ та методології проведення діагностики господарської діяльності та фінансово-економічного стану підприємства, визначення її місця в системі управління підприємством. *Основним завданням* – надання методичної та інформаційної допомоги студентам в розумінні сутності діагностики, принципів та особливостей, механізмів її здійснення, підготовка студентів до практичної діяльності, прийняття відповідальних та ефективних рішень. Знання в цій області – обов'язкова вимога до компетентного фахівця. *Предметом* – методи і прийоми діагностики фінансово-економічного стану, господарської діяльності підприємства та її результатів.

Дисципліна “Діагностика в системі управління” пов'язана із дисциплінами “Економіка та фінанси підприємства”, “Менеджмент”, “Операційний менеджмент”, “Фінансовий менеджмент”, “Стратегічне управління”.

У результаті опрацювання матеріалів посібника студент *буде знати*:

- теоретичні засади діагностики в системі управління;
- загальні методологічні принципи діагностики господарської діяльності та фінансово-економічного стану підприємства;
- послідовність та порядок здійснення діагностики в системі управління;

– засади спеціальної та комплексної діагностики господарської діяльності та фінансово-економічного стану підприємств.

Після опанування посібника студент буде уміти:

– здійснювати внутрішню і зовнішню діагностику фінансово-економічного стану і результатів господарської діяльності підприємства;

– виявляти й оцінювати причинно-наслідкові зв'язки основних показників господарської діяльності й чинників, що на них впливають;

– оцінювати конкурентоспроможність та визначати конкурентний статус підприємства на ринку;

– діагностувати виробничо-господарський потенціал підприємства;

– оцінювати майновий стан господарюючого суб'єкта й джерела формування майна;

– аналізувати ліквідність, платоспроможність й фінансову стійкість підприємства;

– оцінювати прибутковість, рентабельність і ділову активність господарюючого суб'єкта;

– визначати ефективність інвестиційної діяльності;

– здійснювати комплексне оцінювання фінансового стану й результатів діяльності підприємства та оцінювати його кредитоспроможність;

– обґрунтовувати виважені й ефективні управлінські рішення за результатами діагностики господарської діяльності та фінансово-економічного стану підприємства.

Навчальний посібник з дисципліни „Діагностика в системі управління” містить теми курсу, питання для самоконтролю, тестові завдання, ситуаційні справи, термінологічний словник, список рекомендованої літератури.

Теоретична частина курсу допомагає ознайомитися з теоретичними й методичними засадами діагностики в системі управління підприємством, правилами формування інформаційної бази оцінок, порядку використання її результатів у менеджменті.

Методологічною основою вивчення дисципліни «Діагностика в системі управління» є наведені в навчальному посібнику порядок й алгоритми обчислення великої кількості аналітичних показників і коефіцієнтів. При цьому порядок розрахунків подано відповідно до фінансової звітності підприємств згідно Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (за Наказом Міністерства фінансів від 31.03.1999 № 87 зі змінами і доповненнями відповідно Наказу Міністерства фінансів від 30.11.2009 № 1396), а також за новими підходами згідно Наказу Міністерства фінансів від 07.02.2013 № 73 (у редакції наказу Мінфіну від 27.06.2013 № 627). Такий підхід дозволить користувачам навчального посібника здійснити діагностику будь-якого підприємства не лише в поточному періоді, а й ретроспективно за ряд попередніх років.

Завданням практичної частини курсу є поглиблене вивчення та здобуття практичних навичок з оцінювання фінансово-економічного стану й результатів господарської діяльності підприємства. Задля виконання вказаних завдань викладення правил і методичних засад діагностики основних характеристик стану та діяльності підприємства у навчальному посібнику доповнено розрахунками на прикладі умовного підприємства „Київ”. Інформаційною базою такого аналізу слугують дані додатків А-Е. Зокрема у додатках А і Б наведено приклади форми № 1 «Баланс», а у додатках В і Д – приклади форми № 2 «Звіт про фінансові результати» за сучасними стандартами та стандартами, які діяли до 2013 р. В додатку Е подано іншу додаткову інформацію звітності підприємства у скороченому вигляді.

Зазначимо, що для цілей даного навчального посібника „Баланс” підприємства та „Звіт про фінансові результати” наведено за аналізований рік поквартально. При цьому дані форми №2 надано не наростаючим підсумком з початку року (як того вимагають Положення (стандарту) бухгалтерського обліку), а відокремлено за результатами кварталів і року. Такий підхід застосовано у навчальних цілях для наведення прикладів обчислень показників і коефіцієнтів. За результатами діагностики підприємства „Київ” наведено стислі аналітичні висновки.

Крім того, звертаємо увагу читачів на те, що у наведених порядках розрахунку аналітичних показників і коефіцієнтів у теоретико-методичній частині навчального посібника подеколи поряд із вказанням форми звітності та коду рядка наводиться номер колонки (к.3 або к. 4), що відповідає діючим стандартам бухгалтерського обліку. Для навчальних цілей на прикладі умовного ПАТ «Київ» колонкою 3 слід вважати початок аналізованого періоду, а колонкою 4 – кінець відповідного періоду.

Важливим елементом навчання є здобуття навичок самостійної роботи, опрацювання нормативно-методичних матеріалів, регулюючих методологічну й процедурну сторону діагностики в системі управління, а також самостійне обчислення основних діагностичних показників і коефіцієнтів та підготовка власних аналітичних висновків. Задля цього наведено ряд ситуаційних вправ з діагностики умовного підприємства „Оболонь”. Усі ситуаційні вправи необхідно вирішувати на підставі інформації додатків К, З і Ж.

За допомогою тестів і контрольних питань здійснюється самоконтроль здобутих теоретичних знань.

Запропонований підхід уможлиблює комплексне опанування теоретичних і практичних знань з діагностики в системі управління.